

**ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІСОВОЇ ТА ДЕРЕВООБРОБНОЇ
ПРОМИСЛОВОСТІ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Гулін А.В., Корнус О.Г.

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка

Промисловість є галуззю матеріального виробництва, яка має вирішальний вплив на розвиток продуктивних сил. На сьогодні вивчення особливостей розвитку промислового комплексу Сумської області є актуальною темою для дослідження, адже саме промисловість є найважливішою складовою регіональних територіально-виробничих комплексів, основою зайнятості та підвищення рівня якості життя населення. Вивчення закономірностей формування і функціонування промислових комплексів дозволяє розкрити додаткові джерела підвищення продуктивності праці на основі розроблених принципів розміщення і територіальної організації промислових об'єктів, окремих галузей та міжгалузевих утворень.

Метою статті є розкриття географічних особливостей лісової та деревообробної промисловості Сумської області, вивчення її територіальної організації та галузевої структури, обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку.

Лісова та деревообробна промисловість є важливою складовою індустрії Сумської області. Її частка у загальному обсязі реалізованої промислової продукції Сумської області поступово зростає. Це пов'язано як із зростанням виробництва у цій галузі, так і з падінням вироблення продукції у інших галузях індустрії, перш за все, у машинобудуванні та хімічній промисловості. Якщо протягом 2010-2013 рр. її питома вага становила 2-2,3% від загальної вартості реалізованої промислової продукції регіону, то у 2015-2016 рр. вона зросла до 2,7-3,1%. У тому числі на меблеву промисловість у комплексі галузей лісової та деревообробної індустрії за різні часові періоди припадала частка 1,1-1,4% відповідно [5; 7].

У галузевій структурі лісової та деревообробної промисловості з багатьох її підгалузей представлені чотири основні підгалузі: лісозаготівельна (лісопильне паркетне, фанерне виробництво, виробництво деревостружкових плит, сірників, дерев'яних будинків і деталей та ін.), деревообробна (видами продукції цієї підгалузі є дерев'яні ящики, піддони та інші вантажні щити, виготовлені з деревини, дерев'яні бруски та планки, фризи для підлоги, паркетна дошка, дерев'яні вікна, віконні рами, дерев'яні двері та їх коробки і пороги, балконні двері та їх рами), меблева і целюлозно-паперова.

Основну додану вартість створює меблева промисловість регіону, яка виробляє різноманітні дерев'яні меблі (столи, стільці, крісла, шафи, дивани, тахти, кушетки та софи, дерев'яні ліжка, дивани-ліжка, крісла-ліжка, набори меблів). Целюлозно-паперова промисловість у Сумській області не має повного циклу й представлена виробництвом паперових мішків та пакетів, картонної (паперової) тари, паперових етикеток, реєстраційних журналів, бухгалтерських книг, швидкошшивачів (папки), виробництвом (виданням) газет, журналів, довідників, каталогів, формулярів і бланків, календарів, листівок, інших паперових канцелярських товарів

Варто відзначити, останні десятиріччя ознаменувалася зникненням у Сумській області лісохімічної промисловості, яка раніше була досить розвиненою на території регіону. Відтак галузева структура лісопромислового комплексу збіднилася.

Лісове господарство Сумської області налічує в своєму складі 12 дочірніх лісових господарств (рис. 1). Лісокористування пов'язане з рубкою дерев. В лісах області деревина заготовлюється в порядку рубок головного користування, здійснення заходів з формування і оздоровлення лісів та інших рубок. Щорічний обсяг заготівлі ліквідної деревини від усіх видів рубок в Сумській області становить близько 1,0 млн. м³, зокрема від рубок головного користування – 0,6 млн. м³. Щорічно в лісах області приростає 1 млн. 830 тис.м³, вирубається – 1 млн. м³. Тобто річний приріст використовується на 55%. У Європі цей показник складає 60-80%. Від продажу деревини і виробів з неї лісова галузі області отримує щорічно в середньому 500 млн. грн. [8].

Лісова промисловість має підгалузі, що різняться між собою технологією виробництва і призначенням готової продукції. Основні з них – лісозаготівельна, деревообробна, меблева, лісохімічна, целюлозно-паперова.

За даними Державного агентства з питань електронного урядування України [3] у 2017 р. в Сумській області налічувалося 147 підприємств лісової та деревообробної промисловості. Територіально найбільше даних підприємств налічується у м. Суми. Розрахунки територіальної концентрації дали можливість виділити три групи адміністративних одиниць Сумської області за їх рівнем насиченості підприємствами лісової та деревообробної промисловості. До першої групи – висока концентрація підприємств – віднесено м. Суми та Шосткинський район. м. Суми взагалі є лідером за кількістю зареєстрованих тут підприємств лісової та деревообробної промисловості. 9 районів області (Буринський, Путивльський, Недригайлівський, Лебединський, Великописарівський, Білопільський, Краснопільський, Липоводолинський та Глухівський) мають низьку насиченість підприємствами даної галузі, тому віднесені до третьої групи – адміністративні одиниці з

низькою концентрацією підприємств лісової та деревообробної промисловості. Найменше цих підприємств розміщується в Буринському та Путивльському районах. Всі інші райони мають середню щільність підприємств лісової та деревообробної промисловості на території районів.

Для більш детального дослідження територіальної диференціації лісової та деревообробної промисловості за адміністративними одиницями Сумської області з урахуванням людності останніх було розраховано індекс локалізації. Як відомо, якщо його значення вище за 1, то це свідчить про те, що дана адміністративна одиниця спеціалізується на лісовій та деревообробній промисловості. За значенням індексу локалізації у Сумській області було виділено 5 груп адміністративних одиниць. До 1 групи віднесено Середино-Будський район, який має найвище значення індексу локалізації. До другої групи включено адміністративні одиниці з індексом локалізації вище середнього – Тростянецький, м. Суми, Ямпільський та Шосткинський. 3 групу сформували райони з середнім значенням індексу локалізації – Сумський, Роменський та Кролевецький. До районів з індексом локалізації нижче середнього (4 група) віднесено – Краснопільський, Глухівський, Охтирський та Липоводолинський. Найнижчий індекс (5 група) мають Путивльський, Білопільський, Буринський, Недригайлівський, Лебединський, Великописарівський та Конотопський райони, інакше кажучи, тут лісова та деревообробна промисловість найменш розвинені.

Територіальна організація підприємств лісової та деревообробної промисловості у Сумській області представлена Сумським промисловим вузлом, у якому розташовано найбільше підприємств даної галузі та присутні усі її основні підгалузі: лісозаготівельна, деревообробна, меблева, целюлозно-паперова галузі. Промисловими центрами є міста Шостка, Лебедин та Тростянець. Також на території регіону сформувалися 6 промислових пунктів, де розвивається якась одна галузь лісової та деревообробної промисловості – це міста Середино-Буда, Кролевець, Конотоп, Ромни, Охтирка та смт. Свіса [1; 4-6] (рис. 1).

Лісова промисловість в 90-х рр. ХХ ст. зазнала значного спаду виробництва. Основною проблемою галузі є забезпеченість сировиною. Тому, щоб вирішити це питання, потрібно насаджувати нові ліси. Особливу увагу слід звернути на збільшення площі лісових масивів цінних порід дерев та порід, які швидко ростуть.

На даний момент Україна посідає 8 місце в Європі (без урахування Росії) за загальною площею земель лісогосподарського призначення та лісів на інших категоріях земель (10,8 млн. га) та загальним запасом деревини в лісах (1,8 млрд м³). Однак одночасно наша держава є найбільш лісодефіцитною і має

один з найнижчих показників лісистості – близько 15,7%, що вдвічі нижче, ніж в середньому в світі і майже втричі нижче, ніж у Європі [2].

Рис. 1. Територіальна організація підприємств лісової та деревообробної промисловості у Сумській області

Крім того, ліси в Україні виконують насамперед екологічні функції і мають обмежене експлуатаційне значення. Майже в половині лісів промислові рубки взагалі заборонені, а більше 12% лісів є заповідними територіями [2].

Для України та Сумської області пріоритетним напрямом розвитку деревообробної галузі та зростання її експортного потенціалу може стати

розвиток виробництва і споживання пелетів (використання деревини і відходів деревини на паливні потреби). Для збільшення експортного потенціалу потрібно змінити структуру експорту, освоювати виробництво нових видів імпортозамінної продукції. Для розвитку лісової та деревообробної промисловості в Сумській області потрібна модернізація застарілого обладнання, іноземні інвестиції, державна підтримка діючих підприємств, створення системи субсидіювання для фінансово нестабільних підприємств, пільгове кредитування та ін.

Висновки. Територіальна структура лісової та деревообробної промисловості і представлена підприємствами, розташованими у різних адміністративних одиницях Сумської області. Лісозаготівельна промисловість тяжіє до північної поліської частини області, а також розвинена у інших адміністративних районах з відносно високою лісистістю (Лебединський, Тростянецький, Охтирський). Деревообробна промисловість тяжіє до основних районів лісозаготівель. Меблеве виробництво має широку географію та представлене меблевими підприємствами в Сумах, Ромнах, Шостці, Білопідлі, Тростянці, Лебедині й тяжіє уже не до сировини, а до споживача. За індексом територіальної концентрації підприємств лісової та деревообробної промисловості, найменше їх сконцентровано у Путивльському та Буринському районах. Найвища концентрація підприємств цієї галузі у м. Суми та Шосткинському районі; м. Суми взагалі є лідером за кількістю зареєстрованих тут підприємств лісової та деревообробної промисловості.

Список використаних джерел

1. Бізнес-Гід (Каталог промислових підприємств). URL: <http://business-guide.com.ua/> (дата звернення 11.09.18).
2. Деревообробна галузь мовою цифр // Деревообробник 2011. 1 вересня URL: http://www.derevo.com.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=202&Itemid=87. (дата звернення 26.08.18).
3. Державне агентство з питань електронного урядування України URL: <http://biznes.org.ua/sumska> (дата звернення 05.09.18).
4. Корнус А. Географічні аспекти трансформації промисловості Сумської області на початку XXI століття / А. Корнус, О. Корнус // Вісник Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Географія. 2017. Вип. 3 (68) / 4 (69). С.108–112.
5. Корнус А. О., Корнус О. Г. Промисловість Сумської області (економіко-географічне дослідження): Монографія. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2017. 136 с.
6. Корнус О. Сучасний стан промислового комплексу міста Суми / О. Корнус, А. Корнус // Часопис соціально-економічної географії. 2013. Вип. 15. С.61–64.
7. Статистичний щорічник Сумської області за 2016 рік. Суми: Головне управління статистики у Сумській області, 2017. 482 с.
8. Сумське обласне управління лісового та мисливського господарства (Головна сторінка) URL: <http://sumylis.gov.ua/> (дата звернення 30.09.18).